
ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.74:631.162

О. Я. Бардин, молодший науковий співробітник

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти управління грошовими потоками на підприємствах. Встановлено, що дефіцит грошових коштів суттєво обмежує можливості операційної та інвестиційної діяльності підприємства. Визначено найбільш структурований методичний підхід до ефективного управління грошовими потоками підприємств, зокрема аналіз грошових потоків у періоді, що передував звітному, планування руху грошових потоків, контроль за їх рухом, облік та звітність підсумкових даних, які відображають досягнутий результат у звітному періоді.

Ключові слова: управління грошовими потоками, дефіцит грошових коштів, етапи процесу реалізації управління грошовими потоками на підприємстві.

О. Я. Бардин, младший научный сотрудник

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические аспекты управления денежными потоками на предприятиях. Установлено, что дефицит денежных средств существенно ограничивает возможности операционной и инвестиционной деятельности предприятия. Определен наиболее структурированный методический подход к эффективному управлению денежными потоками предприятий, в частности анализ денежных потоков в период, предшествовавший отчетному, планирование движения денежных потоков, контроль за их движением, учет и отчетность итоговых данных, которые отражают достигнутый результат в отчетном периоде.

Ключевые слова: управление денежными потоками, дефицит денежных средств, этапы процесса реализации управления денежными потоками на предприятии.

O. Ya. Bardyn, Junior Researcher

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE COMPANIES MONEY MANAGEMENT

Abstract. The theoretical aspects of money flow management in enterprises are considered in the article. It was established that the shortage of funds significantly limits the operating and investment activity of enterprise. The most structured methodical approach to effective cash flow management of enterprise, including analysis of cash flows in the period preceding the reporting, cash flow planning, monitoring their movement, accounting and reporting totals that reflect the achieved results during the reporting period are defined.

Keywords: money flow management, lack of funds, methodological principles of cash management.

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах існує потреба чіткого розуміння фінансового стану підприємств, шляхом удосконалення методів управління його грошовими потоками з метою їх ефективного використання.

Постановка проблеми. Для забезпечення фінансової стійкості підприємство повинно володіти гнучкою структурою капіталу, уміти організувати його рух таким чином, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метою збереження платоспроможності і створення умов для нормального функціонування. Модель управління грошовими потоками для кожного підприємства є індивідуальною, оскільки має враховувати особливості його фінансово-господарської діяльності та специфічні умови зовнішнього і внутрішнього середовища її реалі-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

зації. Однак така індивідуальність досягається шляхом використання сукупності загальних підходів та методів управління грошовими потоками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з теорією управління грошовими потоками підприємств, широко висвітлені в зарубіжній економічній літературі такими авторами як: Коласс Б. [6], Сміт А. [9] та у працях вітчизняних вчених: Бланка І. А. [1], Бочарова В. В. [2], Ковальова В. В. [4], Поддєрьогіна А. М. [8], Сороківської М. В. [10]. Високо оцінюючи напрацювання зазначених вчених, слід констатувати, що в теоретичному та методологічному плані проблематика ефективного управління залишається до кінця нерозкритою та потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та узагальнення теоретичного базису сукупності загальних підходів і методів управління грошовими потоками на підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Однією з важливих проблем підприємств у ринковій економіці є дефіцит грошових коштів, що суттєво обмежує можливості їх поточної та інвестиційної діяльності. Як говорив Джон Девісон Рокфеллер [3, С. 326]: «Вчора – це оплачений чек, завтра – це боргове зобов'язання, сьогодні – це живі гроші, то скористайтесь ж ними!».

Серед причин дефіциту виділяють низьку ефективність залучення та використання грошових коштів, обмеженість фінансових інструментів, технологій і механізмів, що застосовуються при цьому. Одним із напрямів його подолання є формування ефективної системи управління грошовими потоками, яка б забезпечувала досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства.

Бланк І. О. визначає управління грошовими потоками як систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових коштів підприємства й організацією їх обороту [1, С. 226].

В свою чергу Поддєрьогін А. М. зазначає, що підтримання належного рівня платоспроможності та ліквідності суб'єкта господарювання досягається шляхом відповідної організації руху грошових потоків у часі та просторі, тобто управлінням його грошовими потоками [8, С. 73]. Автор визначає базові положення щодо організації управління грошовими потоками:

1. Грошові потоки є невід'ємною складовою фінансового та операційного циклів, що вимагає узгодження фінансових рішень у сфері управління грошовими потоками із іншими напрямками управління фінансами суб'єкта господарювання.

2. Управління грошовими потоками потребує відповідного інформаційного наповнення системи прийняття управлінських фінансових рішень.

3. Управління грошовими потоками передбачає однозначність трактування прийнятих фінансових рішень, чіткість їх доведення до виконавців та забезпечення адекватного зворотного зв'язку – моніторингу, перегляду та коригування фінансових рішень.

Сороківська М. В. [10, С. 77] виділяє основні принципи, на яких базується управління грошовими потоками, зокрема: інформаційної достовірності, збалансованості, комплексності, ефективності, ліквідності, своєчасності, оперативності та маневрування. Основною метою управління при цьому є забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку шляхом синхронізації грошових потоків, узгодження вхідних та вихідних грошових потоків за обсягами та в часі, що дозволяє уникнути дефіциту готівки; вивільнення частини грошових коштів і використання її для отримання додаткового доходу; прискорення процесу надходження грошей; скорочення часу між моментом сплати дебіторами своїх боргових зобов'язань і моментом надходження грошових коштів на поточний рахунок підприємства, що забезпечується використанням таких інструментів регулювання грошових потоків, як банківське накопичення, система сейфів, телеграфні та чеково-депозитні перекази, електронні чеки; контролю за витратами грошових коштів, застосування стратегії виплат, яка полягає в їх максимально можливому уповільненні в часі, що призведе до отримання максимального обсягу вільних грошових коштів; капіталізації тимчасово вільних залишків грошових коштів, вибір та здійснення операцій щодо їх інвестування з врахуванням можливих термінів дохідності та ризику, притаманних окремим інвестиційним альтернативам.

Адам Сміт писав: «Ощадливість, а не працювитість є безпосередньою причиною зростання капіталу. Щоправда, працювитість створює те, що накопичують заощадження. Але хоч би що

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

створювала працюватиме, капітал уже ніколи не міг би зростати, якби ощадливість не заощаджувала й не накопичувала» [9, С. 127].

Досліджений теоретичний базис методологічних підходів різних авторів узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

Методологічні підходи до управління грошовими потоками на підприємстві

Бланк І. О.	Поддєрьогін А. М.	Коваленко Л. О.	Кузнєцова І. Д.
1	2	3	4
<i>Етапи процесу реалізації управління грошовими потоками</i>			
<p>1. Повний та достовірний облік грошових потоків підприємства і формування необхідної звітності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - координація функцій і задач служби бухгалтерського обліку; - координація функцій і задач служби фінансового менеджменту. 	<p>1. Планування та прогнозування грошових потоків:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення прогнозного значення абсолютної величини сукупного вхідного та вихідного грошового потоку і його часткових складових; - планування ліквідності підприємства, зокрема визначення початкового і кінцевого резерву ліквідності та джерел його забезпечення; - складання платіжного календаря, у тому числі календаря податкових платежів; - калькулювання потреби підприємства в капіталі, порівняння та узгодження з плановими показниками руху грошових коштів від господарської діяльності; - формування прогнозного Звіту про рух грошових коштів підприємства. 	<p>1. Аналіз грошових потоків у періоді, що передував звітному:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виявлення обсягів вхідного потоку (надходження грошових коштів); - вихідного потоку (витрати грошових коштів); - загального обороту грошей. 	<p>1. Аналіз грошових потоків на підприємстві:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення джерел інформації; - проведення вертикального та горизонтального аналізів; - виявлення факторів, які впливають на сукупний грошовий потік підприємства.
<p>2. Аналіз грошових потоків підприємства в попередньому періоді:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виявлення рівня достатності формування коштів, ефективності їхнього використання; - виявлення збалансованості позитивного і негативного грошових потоків підприємства за обсягом і в часі. 	<p>2. Імплементация бюджету грошових потоків:</p> <ul style="list-style-type: none"> - встановлення масштабу цін на продукцію, товари, послуги підприємства; - визначення політики грошових розрахунків підприємства із покупцями та постачальниками; - залучення необхідного додаткового капіталу у розпорядження підприємства в рамках фінансової діяльності; - реалізація інших заходів, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів із внутрішніх та зовнішніх джерел. 	<p>2. Планування та оптимізація:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення обсягів грошових потоків за видами діяльності, часовими інтервалами та напрямками використання; - розробка плану надходжень і видатків грошових засобів підприємства в розрізі окремих складових його господарської діяльності. <p>Оптимізація здійснюється на основі структурування сукупності грошових потоків і передбачає реалізацію таких цілей:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аналіз особливостей формування грошових потоків на підприємстві; - обґрунтування управлінських фінансових рішень; - моніторинг виконання рішень; - коригування рішень; - оцінка ефективності 	<p>2. Аналіз грошових потоків по сферах діяльності з метою визначення чистого грошового потоку:</p> <ul style="list-style-type: none"> - по основній, інвестиційній та фінансовій діяльності (притоки-відтоки); - виявлення причин, що сприяють зниженню величини грошового потоку по видам діяльності.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА*Продовження таблиці 1*

1	2	3	4
		управління грошовими потоками.	
3. Оптимізація грошових потоків: - виявлення і реалізація резервів; - забезпечення більш повної збалансованості позитивних і негативних грошових потоків у часі і за обсягами; - забезпечення більш тісного взаємозв'язку грошових потоків по видах господарської діяльності підприємства; - підвищення суми і якості чистого грошового потоку, генерованого господарською діяльністю підприємства.	3. Фінансовий контролінг: - своєчасне виявлення відхилень величини та строків формування вхідних і вихідних грошових потоків від індикаторних величин; - локалізація виявлених відхилень та проведення аналізу причин їх формування; - своєчасне інформування фінансового менеджера про виявлене відхилення; - обґрунтування та подання варіантів врахування відхилень під час прийняття подальших управлінських рішень.	3. Контроль за рухом грошових коштів: - своєчасне виявлення відхилень величини та термінів формування вхідних і вихідних грошових потоків від індикаторних величин; - своєчасне інформування про виявлене відхилення; - обґрунтування та подання варіантів врахування відхилень під час прийняття подальших управлінських рішень.	3. Оптимізація грошових потоків: - синхронізація збалансованості грошових потоків; - визначення грошових потоків прямим та непрямим методами; - розрахунок ліквідного грошового потоку.
4. Планування грошових потоків підприємства в розрізі їхніх видів.	4. Коригування планових величин: - перегляд цільових (прогнозованих та планових) показників формування грошових потоків підприємства; - відстрочення формування вихідних грошових потоків (продлонгація заборгованості, реструктуризація боргів); - інкасація відстрочених вхідних грошових потоків (рефінансування боргових вимог до третіх осіб).	4. Облік і звітність. Визначення, реєстрація та класифікація інформації про грошові надходження та витрати для отримання підсумкових даних, які відображають досягнений результат і подаються у звітності.	4. Планування і прогнозування грошових потоків: - застосування матричного методу для виявлення і поводження зменшуваних грошових потоків; - складання платіжного календаря.
5. Контроль грошових потоків підприємства.			5. Розрахунки показників, що характеризують грошові потоки підприємства.

Джерело: складено автором на основі [1, 5, 7, 8]

Відповідно до таблиці 1 методологічний підхід Коваленка Л. О. до управління грошовими потоками підприємства вважаємо найбільш структурованим, адже аналіз грошових потоків у періоді, що передував звітному дозволить визначити ефективність використання грошових засобів з позиції його ліквідності і здатності вчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями. Завдяки плануванню руху грошових потоків досягається узгодження величини очікуваних грошових потоків з потребами фінансового забезпечення окремих господарських операцій підприємства. Основними цілями оптимізації грошових потоків являється забезпечення збалансованості їх обся-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

гів та синхронізації формування в часі, а також росту чистого грошового потоку підприємства. Контроль за рухом грошових коштів спрямовує процес управління за встановленими ідеальними моделями, коригуючи поведінку підконтрольного об'єкту і передбачає побудову систем контролю за грошовими активами, моніторинг виконання планових показників фінансово-господарської діяльності підприємства та дотримання встановлених значень, а облік і звітність складають інформаційну базу для аналізу грошових потоків за звітний період.

Висновки. Активні форми управління грошовими потоками дозволять підприємству отримувати додатковий прибуток генеруючи безпосередньо його грошовими активами. Незважаючи на відмінності наведених методик реалізації процесу управління грошовими потоками, вони не виключають одна одну, а є одночасно етапами управління в цілому, причому кожен з них є вихідним для іншого. Здійснення в зазначеній послідовності етапи процесу реалізації ефективної системи управління грошовими потоками, дозволить підтримувати фінансову стійкість підприємства в процесі виробничо-господарської діяльності та розробляти подальшу стратегію і тактику.

Література

1. Бланк, И. А. Управление денежными потоками : учеб. пособие. / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2007. – 752 с.
2. Бочаров, В. В. Финансовый менеджмент / В. В. Бочаров. - СПб. : Питер, 2007. – 192 с.
3. Ільїн, В. В. Фінансова цивілізація / В. В. Ільїн. – К. : Книга, 2007. – 528 с.
4. Ковалев, В. В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / В. В. Ковалев. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Финансы и статистика, 2000. – 512 с.
5. Коваленко, Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – К.: Знання, 2005. – 485 с.
6. Коласс, Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы : учебное пособие / Б. Коласс. : пер. с фр., под ред. проф. Я. В. Соколова. – М. : Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 436 с.
7. Кузнецова, И. Д. Управление денежными потоками предприятия : учебное пособие / И. Д. Кузнецова, под. ред. А. Н. Ильченко. – Иваново : Иван. гос. хим.-технол. ун-т., 2008. – 193 с.
8. Поддєрьогін, А. М. Фінансовий менеджмент : підручник / А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2008. – 536 с.
9. Смит, А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А Смит, пер. с англ. А. И. Самсонова. – М. : Соцэкгиз, 1962. – 684 с.
10. Сороківська, М. В. Фінансовий менеджмент (математичний інструментарій) : навч. посібник / М. В. Сороківська, О. І. Юсипович. – Львів : Новий Світ-2000, 2011. – 284 с.

References

1. Blank, I. A. (2007). *Upravlenie denezhnymi potokami : ucheb. posobie. [Cash flow management: textbook. manual]*. Kyiv: Nika-Tsentr [in Russian].
2. Bocharov, V. V. (2007). *Finansovyy menedzhment [The financial management]*. SPb.: Piter [in Russian].
3. Ilin, V. V. (2007). *Finansova tsyvilizatsiia [Financial civilization]*. Kyiv: Knyha [in Ukrainian].
4. Kovalev, V. V. (2000). *Finansovyy analiz: Upravlenie kapitalom. Vybory investitsiy. Analiz otchetnosti [Financial analysis: money management. The choice of investments. Reporting]*. Moscow: Finansy i statistika [in Russian].
5. Kovalenko, L. O., & Remnova, L. M. (2005). *Finansovyi menedzhment: navch. posib. [Financial management : textbook]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
6. Kolass, B. (1997). *Upravlenie finansovoy deyatel'nostyu predpriyatiya. Problemy, kontseptsii i metody : uchebnoe posobie [The financial management of the enterprise. Problems, concepts and techniques : study guide]*. Moscow: Finansy, YUNITI [in Russian].
7. Kuznetsova, I. D., & Ilchenko, A. N. (Ed.). (2008). *Upravlenie denezhnymi potokami predpriyatiya: uchebnoe posobie [Management of cash flows of the enterprise: a training manual]*. Ivanovo. [in Russian].
8. Poddierohin, A. M. (2008). *Finansovyi menedzhment: pidruchnyk [Financial management: textbook]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
9. Smit, A. (1962). *Issledovanie o prirode i prichinakh bogatstva narodov [An investigation of the nature and causes of the wealth of nations]*. Moscow: Sotsekgiz [in Russian].
10. Sorokivska, M. V., & Yusyovych, O. I. (2011). *Finansovyi menedzhment (matematychnyi instrumentarii): navch. posibnyk [Financial management (mathematical tools)]*. Lviv : Novyi Svit-2000 [in Ukrainian].

Надійшла 05.10.2015